

Språkstörning i klassrummet – vägar till språklig tillgänglighet

Hällsboskolan Kungsholmen
Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)

Logoped Hanna Helttunen

Förstelärare Charlotta Mosesson

Agenda 11:15 – 12:15

- Hällsboskolan
- Språkstörning/DLD
- Bakomliggande mekanismer
- Konsekvenser för lärandet
- Undervisningsstrategier och val som ökar språklig tillgänglighet

Hällsboskolan Kungsholmen

- SPSM Specialskola FSK-10
- Målgrupp: Elever med grav språkstörning
 - Juridisk term
 - Stora konsekvenser för lärande och socialt samspel
- Medicinsk diagnos: Generell språkstörning
- Tvärprofessionellt samarbete

Logoped och lärare – tvärprofessionellt samarbete

- Fortbildning för personal
- Kartläggning/screening
- Analys av resultat
- Insatser i samarbete med lärare
 - läs/skriv, ordförråd, visuellt stöd
- Utredningar

Språkstörning - vad vet vi?

17 oktober

6-8 %

2

> 36 gånger

Språkstörning
märks mest på
talet (?)

ADHD är
vanligare (?)

Språkstörning/Developmental language disorder (DLD)

- Utvecklingsrelaterad språkstörning/DLD är den vanligaste neuropsykiatriska funktionsnedsättningen.
- Förekommer hos 6-8 % av normalbegåvade barn i förskole- och skolålder.
→ Hos 1-2 % är de språkliga svårigheterna så stora att språkstörningen betraktas som grav
- Innebär medfödda varaktiga svårigheter att utveckla sitt eller sina modersmål på samma sätt och i samma takt som jämnåriga.
- Språkstörning är en dold funktionsnedsättning.

Språkstörning är inte

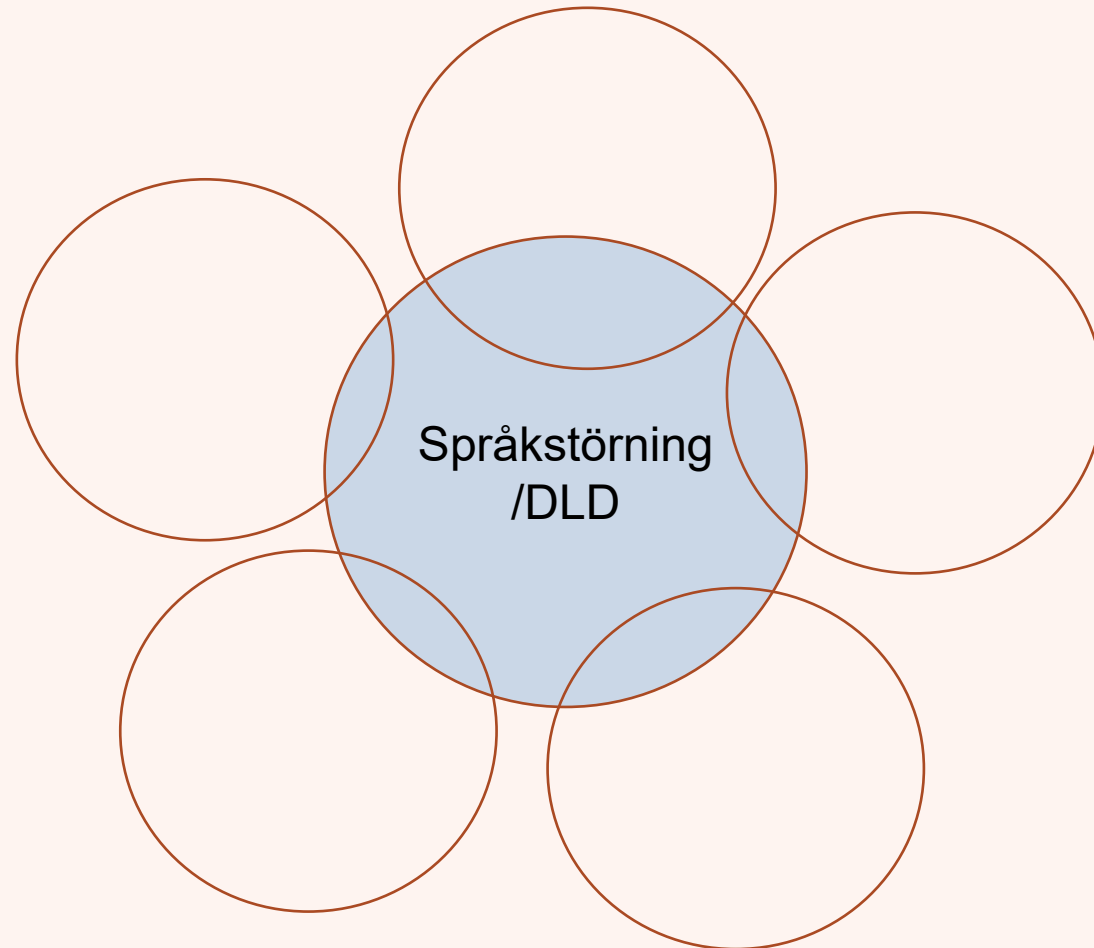
- Språkförsening
- Talstörning eller uttalssvårigheter
- Dyslexi
- Torftigt språk på grund av bristande exponering

Läs- och skrivinlärning vid språkstörning

Språkstörning i kombination med...

Dyslexi

ADHD

Talstörning

Autism

Intellektuell funktionsnedsättning

Annat

Språkstörning och flerspråkighet

- Flerspråkighet orsakar **inte** språkstörning
- Vid språkstörning har eleven en språklig nedsättning på alla sina språk
- Att ta bort ett språk botar inte språkstörningen
- Språklig exponering – hur mycket och vilken typ
- Känd risk för både under- och överdiagnostisering

Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade” (Lgr22)

Kännetecknen att vara uppmärksam på!

- Beteendesvärigheter och/eller neuropsykiatriska svårigheter
- Språk eller kommunikationsutveckling på barnets modersmål som är mycket försenad jämfört med jämnåriga – trots exponering
- **Elever som har:**
 - stora svårigheter att minnas och följa instruktioner
 - svårigheter att berätta eller återberätta sammanhängande
 - bristande ordförråd och/eller grammatik
 - svårigheter att delta i ömsesidiga samtal
 - kvarstående uttalssvårigheter

Generell språkstörning över tid

- Livslång funktionsnedsättning
- Språkstörning ändrar karaktär

Vardagsspråket påverkat i yngre åldrar

Skolspråk och skriftspråk i högre åldrar

You can't see
DLD

Developmental Language Disorder (DLD)
affects 1 in 14 people.

STARTED TO TALK LATER
THAN HIS SIBLINGS

HAS DIFFICULTIES
LEARNING NEW WORDS

NEEDS LOTS OF REPETITIONS
TO FOLLOW INSTRUCTIONS

STRUGGLES TO JOIN
ACTIVITIES & DISCUSSIONS

Support #DLDday on
Friday 17th October 2025

Learn more at RADLD.ORG

Konsekvenser av språkstörning/DLD

Språkstörning påverkar inlärningssituationen och måluppfyllelsen som en konsekvens av svårigheter med:

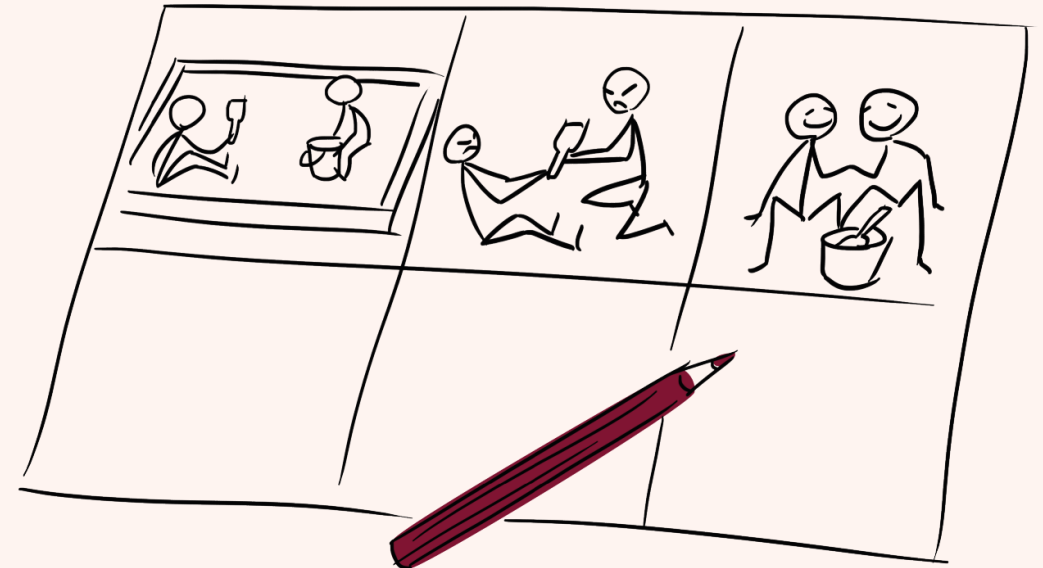
- ordinlärning → begränsat ordförråd → nedsatt språkförståelse, läsförståelse, och uttrycksförmåga
- grammatik (ordföljd och ändelser) → nedsatt språkförståelse, läsförståelse och uttrycksförmåga
- läs- och skrivförmåga → påverkar all inlärning via text
- arbetsminne → bearbeta och befästa kunskaper

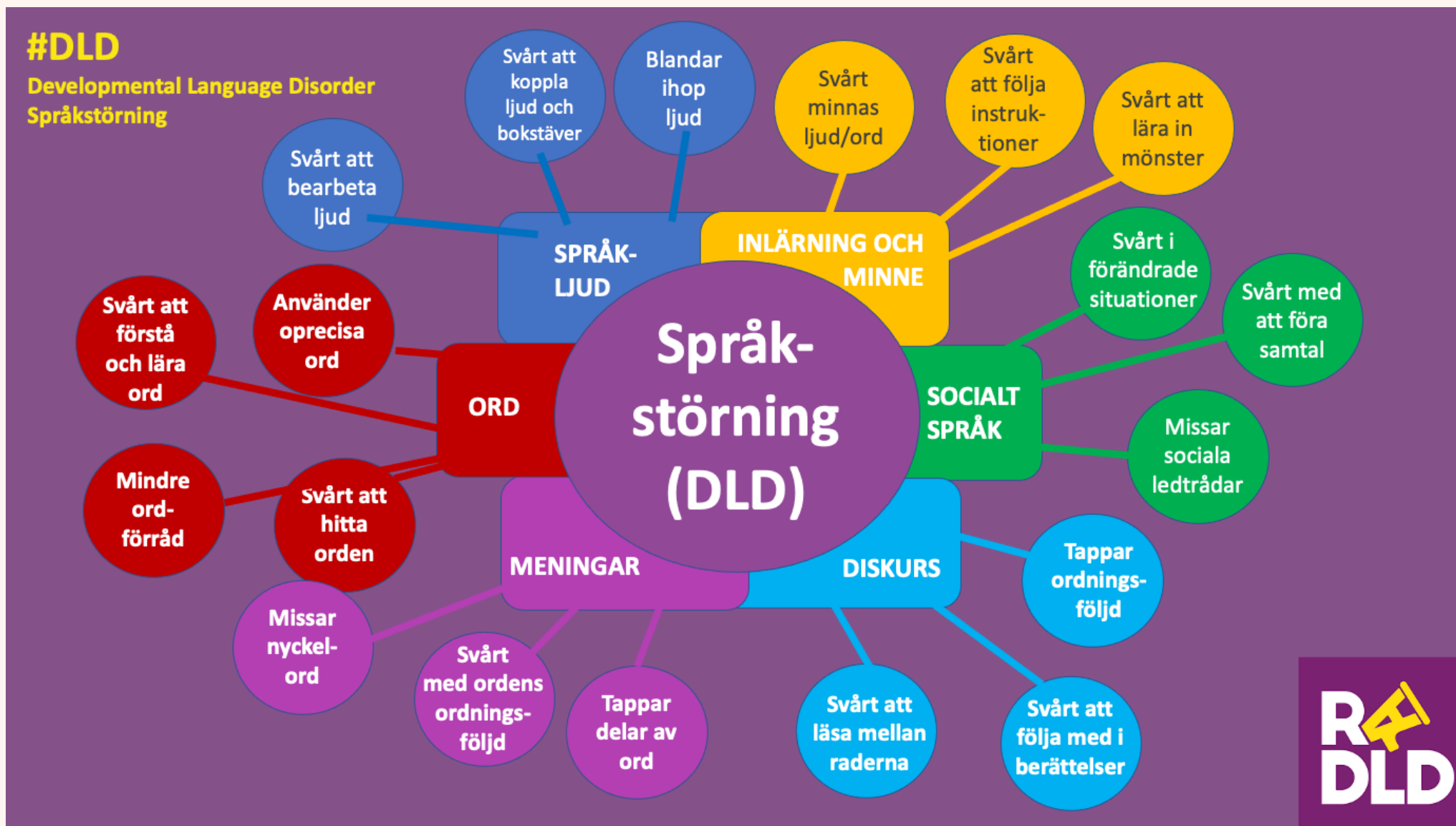
Konsekvenser av språkstörning

Språkstörning påverkar även

- socialt samspel → risk för utanförskap och psykisk ohälsa
- beteende → ökad risk för normbrytande beteende
- ökad risk att bli lurad eller utnyttjad
- försenat inträde i arbetslivet och arbetslöshet

Känner ni igen några elever?

Bakomliggande mekanismer vid DLD

Mindre effektiv automatisk inläring av mönster

- Språk är mönster
Ljud, ord, ändelser och böjningar, samspel

Bearbetningskapaciteten mer begränsad

- Bearbetningshastighet: Hur snabbt information bearbetas
Arbetsminne: Hur mycket som kan hållas i huvudet samtidigt
Energi: Hur länge fokus kan behållas

Val och undervisningsstrategier

- Explicit undervisning
- Visuellt stöd
- Instruktioner
- Interaktion

Svårigheterna kan
både försvåras eller
mildras av
**omgivningens
agerande**

Explicit undervisning

- Tydlig strukturerad undervisning
- Eleverna lämnas inte ensamma
- Läraren undervisar om det som ska läras ut – tar inte för givet
- Stöttande med modeller
- Ta stöd i andraspråksundervisning men tänk mer visuellt stöd

”Det finns mycket lite fakta.”

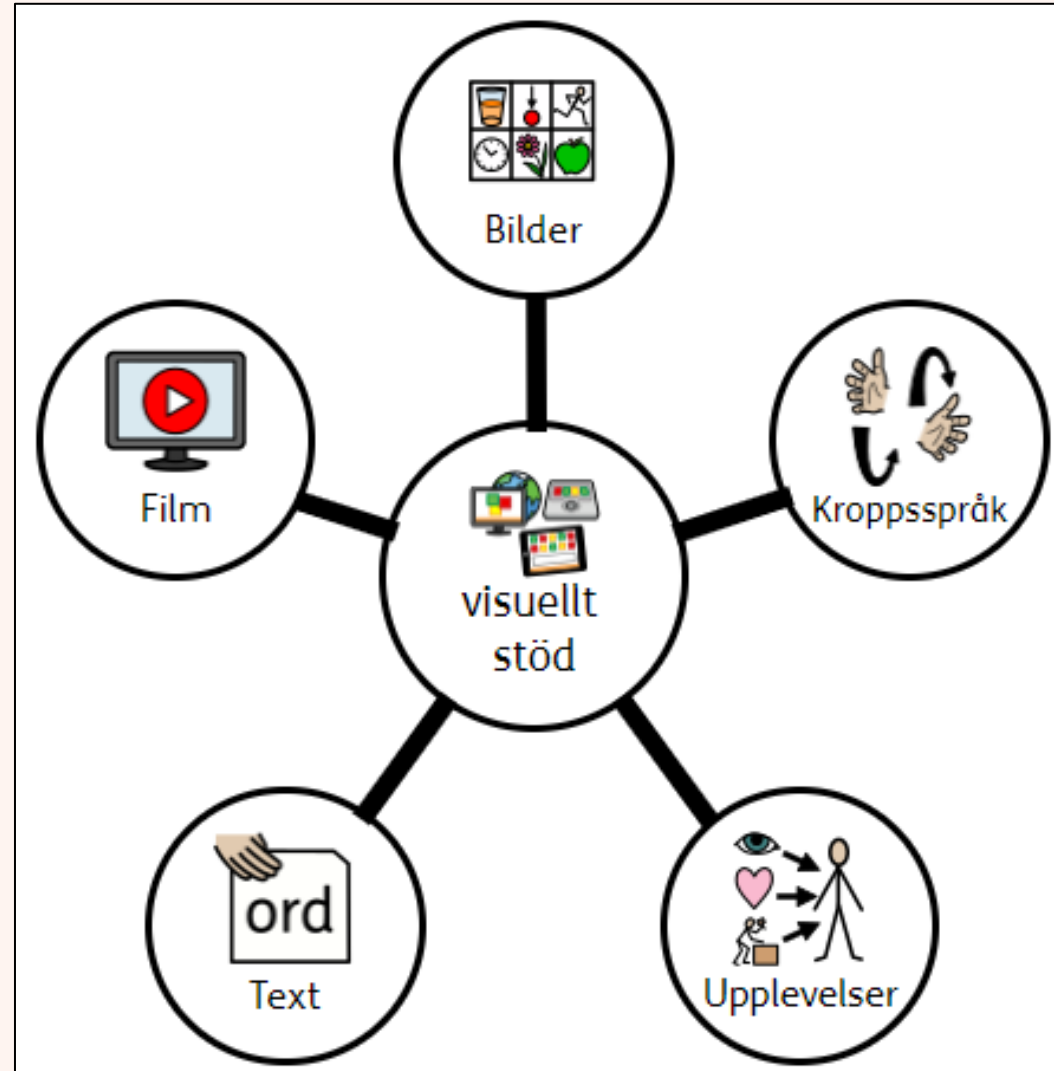

Textmall för krönika (en resonerande text)

Delar som ska vara med	Uttryck du kan använda dig av
Rubrik Tydlig och kort Ska spegla frågan	
Inledning Bakgrund - ett aktuellt ämne Inled med en vanlig händelse Fråga presenteras	<i>En sak som jag har funderat på är..</i> <i>När jag satt på bussen...</i> <i>I morse när jag åt frukost...</i> <i>Hur kommer det sig att...?</i> <i>Varför är det så...?</i>
Huvuddel Resonemang 1 Resonera kring din fråga Ge exempel på något du själv varit med om, läst, sett på film, eller hört någon berätta Vad blir det för konsekvens?	<i>Inledningsvis...</i> <i>Först och främst...</i> <i>Till att börja med...</i> <i>Detta leder till...</i> <i>Följden blir...</i>
Resonemang 2 Resonera kring din fråga Ge exempel på något du själv varit med om, läst, sett på film, eller hört någon berätta Vad blir det för konsekvens?	<i>Å ena sidan...</i> <i>Dessutom...</i> <i>Detta leder till...</i> <i>Följden blir...</i>
Resonemang 3 Resonera kring din fråga Ge exempel på något du själv varit med om, läst, sett på film, eller hört någon berätta Vad blir det för konsekvens?	<i>Å andra sidan...</i> <i>Däremot...</i> <i>Slutligen...</i> <i>Detta leder till...</i> <i>Följden blir...</i>
Avslutning Sammanfatta dina viktigaste tankar Svara på din inledande fråga Uppmana till handling	<i>Till slut...</i> <i>Avslutningsvis...</i> <i>Slutligen...</i> <i>Till sist...</i>

Krönikans delar	Detta ska vara med	Förslag på meningar:
Rubrik 	Tydlig och kort Ska visa vad krönikan handlar om	<i>Pinsamma vuxna</i> <i>Ett nej är alltid ett nej</i> <i>Aldrig i tid</i>
Inledning 	Inled med en vanlig händelse Ämne med fråga presenteras 	<i>En sak som jag har funderat på är...</i> <i>När jag satt på bussen...</i> <i>I morse när jag åt frukost...</i> <i>Hur kommer det sig att...?</i> <i>Varför är det så...?</i>
Huvuddel 	Stycke 1 - resonera Ge exempel på något du själv varit med om, läst, sett på film, eller hört någon berätta 	<i>Inledningsvis...</i> <i>Först och främst...</i> <i>Till att börja med...</i> <i>Detta leder till...</i> <i>Följden blir...</i>
	Stycke 2 - resonera Vad kan det här leda till? Hur är det nu? Hur är det för andra? 	<i>Å ena sidan...</i> <i>Dessutom...</i> <i>Detta leder till...</i> <i>Följden blir...</i>
	Stycke 3 - resonera Vad mer kan det här leda till? Vad vill du ska hända? 	<i>Å andra sidan...</i> <i>Däremot...</i> <i>Detta leder till...</i> <i>Följden blir...</i> <i>Nu vill jag att...</i> <i>Jag hoppas att...</i> <i>Det bästa vore om vi...</i> <i>Låt oss nu bestämma att...</i>
Avslutning 	Sammanfatta dina viktigaste tankar Svara på din inledande fråga Uppmana till handling 	<i>Sammanfattningsvis...</i> <i>Avslutningsvis...</i> <i>Till sist...</i> <i>Det viktigaste jag har kommit fram till är...</i> <i>Nu är det dags att vi alla...</i>
Krönikörens namn		

Visuellt stöd

Visuellt stöd

- Vilket visuellt stöd?
- Vilka strategier behöver eleverna?
- Visa, modellera, gör det tillsammans

Berätta om dig själv år 2034

1. Du är en del av ett hushåll.
Vem eller vilka bor du med?

2. Vad jobbar ni med?

Text om Utö

Hämtad från Utö.se samt redigerad <https://www.uto.se/om-uto/>

Utö är en skärgårdsö med en säregen historia. Ön fick **bofast** befolkning så tidigt som i mitten på 500-talet. **Fiske och jordbruk** var viktiga näringar men så småningom var det **järnmalm** som skapade den stora inkomstkällan.

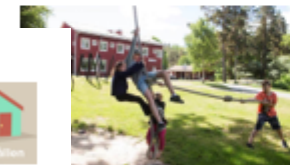

Redan på 1100-talet började järnmalm utvinnas ur gruvorna, och de kom att bli **de viktigaste gruvorna i Sverige**. Intensiv gruvdrift pågick i cirka 700 år. Kvar från den tiden finns stora och avgrunds djupa **gruvhål**, som nu är vattenfyllda. Gruvdriften gjorde att ny arbetskraft ständigt behövdes till ön.

I början på 1700-talet kom ryssar och skövlade och härjade på ön. Då byttes så småningom järnmalmen som fraktades på båtar ut mot annan last. På 1800-talet anlände de första **badgästerna**. Under denna epok besöktes ön flitigt av kändisar som skalden **Evert Taube** och skådespelare **Greta Garbo**.

Idag är Utö ett **populärt utflyktsmål** i skärgården – som varje år har ungefär **70 000** besökare.

Ön ligger i Haninge kommun och här finns idag cirka 250 bofasta och närmare 300 fritidshus. **Ett 30-tal elever går i Utö skola** som har både förskoleverksamhet och skola från årskurs ett till nio.

delar av ön är **naturreservat**. Naturreservatets mark och förvaltas av Skärgårdstiftelsen.

Ön finns också ett 40-tal olika **näringsidkare**. Till de arbetsgivarna räknas Haninge kommun, Utö Rederi, ärdshus och **Försvarsmakten**.

Instruktioner

"Utgå från texten i boken och jämför huvudpersonens utveckling med de övriga karaktärernas, och diskutera vilka likheter och skillnader du ser mellan deras sätt att hantera de problem de ställs inför."

Instruktioner

1. Läs texten.
2. **Fundera** på huvudpersonen:
Hur förändras hen under berättelsen?
3. **Fundera** på de andra karaktärerna:
Hur förändras de?
4. Jämför huvudpersonen med de andra:
Vad är lika?
Vad är olika?
5. **Fundera** på hur de hanterar problem:
Vad gör huvudpersonen när det blir svårt?
Vad gör de andra karaktärerna?

1. Läs texten
2. Hur är i huvudpersonen i början?
3. Hur är huvudpersonen i slutet?

Stöttande instruktioner

1. Använd korta meningar med konkreta ord
2. Dela upp i steg
3. Använd visuellt stöd
4. Begränsa mängden information
5. Upprepa och var konsekvent
6. Låt instruktionen synas

Interaktion

”Lärarna talar för mycket.”

Begränsa.

Fundera på vad vi säger och hur vi säger det.

Förstår du?

Ja/nej

Behöver du hjälp?

Lätt att
"ljuga"

Vi pratade precis
om det!

Hur många
gångar ska jag
behöva ta det
här!

Vardagsspråk
professionellt
språk

Samtalsmarkör
är du med

Hur har du förstått det vi ska göra?

Använda sitt eget språk

Fler röster i klassrummet

Direkt återkoppling till
pedagogen

Träna på att formulera sig

Öppnar upp för ett
kommunikativt klimat

Följa upp utan att värdera

I stället frågar vi...

Inledning

Huvuddel

Avslutning

Vilken del skriver du på?

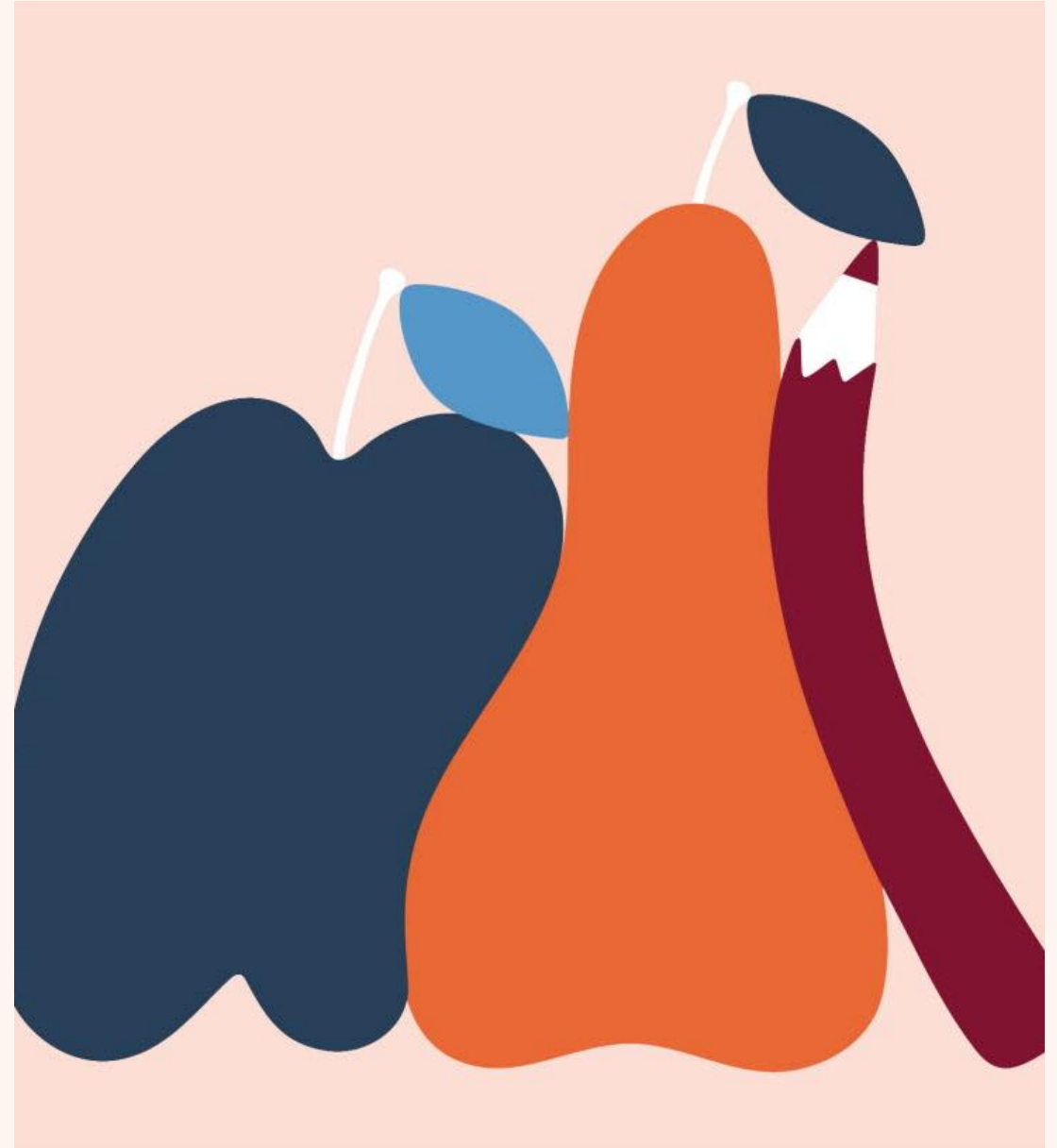
Vilken uppgift har du valt?

Vad har du valt att skriva om?

Hur har du inlett?

Jag tar med mig...

Jag ska tänka på....

SPSM